బుజ్జిబాబు

వాడిన చక్రం వాడని పుష్పం

నాకామధ్య కొంత డబ్బొచ్చిపడింది.

దాన్ని ఒక రిక్షామీద పెట్టి లాభం పొందాలనుకున్నాను. స్నేహితులు నలుగురూ వొద్దన్నారు, రిక్షా నడిపేవాళ్ళని నమ్మడానికి వీలులేదన్నారు. ఒక రోజున నాలుగుడబ్బులు అదనంగా చేతులో పడగానే, రిక్షాని పూరవతల వొదిలేసి, గంట, లైటు, సీట్లు టాపు గుడ్డ వగైరా తీసుకుని పారిపోతారట. రాత్రి ఒంటిగా నగలతో రైలుదిగిన స్త్రీని దోవమళ్ళించి, ఏ మారుమూలో హత్యచేసి నగలతో పారిపోతారు. వారంతా నేరస్థులతెగకి చెందినవారు, ఇహ నేనెల్లాగూ సైకిల్ రిక్షా తొక్కలేనుకదా, కాబట్టి కొని ప్రయోజనంలేదు.

మరేవిధంగా యీ డబ్బు వినియోగ

పరచడమా అని ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నా మండువాలో. మండువా యిల్లూ చిన్నదే కాని, ఆరుబైట స్థలం బోలెడుంది. చుట్టూగోడ, మధ్యలోగేటు. గేటు ప్రక్కన మూలగా వొకచిన్నపాక, ఇంటివాళ్ళు న్నప్పుడు దాన్ని పశువుల పాకగా వాడే వారేమో తెలియదు. ఇప్పుడదెందుకూ పనికిరాదు. ఇప్పుడంటే టంగ్ క్లీనర్లొచ్చాయికాని, నా చిన్నప్పుడైతే ఆ తాటాకులు నాలిక గీసుకునేందుకు ఉపయోగ పడేవి. ఆ పాక కన్నీకంతలే. ఈసారి పెద్ద గలివీస్తే తప్పకుండా భూమట్టమై పోతుంది. ఆపాకముందు వో చెట్టు, దానిమీద ఎర్రపూలు వికసిస్తున్నాయి చాలా ఎర్రనివి. జీవిత పరిణామంలో ఆ పూలకి ఆ ఎర్రదనం అబ్బివుంటుంది. కొన్ని యుగాల వెనక అంత ఎర్రగా ఉండివుండవు. వాటికేసి చూస్తూ నా ధనార్జనకి సంబంధించిన ఆలోచనలు నాకు చిన్నతనాన్ని కలగచేశాయి. మనిషి ఆలోచనలు డబ్బుగురించేకదా...

జీవితంలో అందమైనవి, ఆనందాన్ని కలుగచేసేవి, కానీ ఖర్చులేకుండా లభ్యమవుతాయి పచ్చగడ్డిమీద పడుకుని ఆకాశంలో మేఘాలకేసి చూడటం, దాహమేసినప్పుడు లోతైన చెరువులో చల్లనినీళ్ళు త్రాగడం, వేసంగిలో బాగా ఆకలేసినప్పుడు కొత్తావకాయ, పెరుగు అన్నం తినడం, ఆరుబైట పడుకుని చందమామ వయ్యారం చూడటం, గాంధీగారి అంచనా ప్రకారం పాతిక రూపాయలతో నెలజీవితం ఆనందంగా గడిచిపోతుంది.

ఆ ఎర్రపూలకు కొంచం దూరంగా పాకముందు, వొక రాతిబండ వుంది ఆ బండ కానించి వొక చక్రంవుంది. బండి చక్రం లాంటిది. నిన్నలేదు, ఎక్కడిది ఆ చక్రం? అసలదేమిటి?

పాకలోంచి వో నల్లటివ్యక్తి మరో చక్రం వోబండి తీసుకొచ్చాడు. బండ పక్క చక్రాన్ని ఆ బండికి బిగించాడు. పూర్తయిన వాహనం రిక్షా. ఆ నల్లటి వ్యక్తి, రాతిబండమీదకూర్చుని, గడ్డాన్ని చేతిమీద ఆనించి దేనికేసో చూస్తూ కూర్చున్నాడు. రోడిన్ అనే శిల్పి కంచులో చెక్కి పోతపోసిన మేధావి—అనే ప్రతిమలా వున్నాడు. రోడిన్ శిల్పంలో వ్యక్తికిమల్లే కండలు తిరిగిలేవు. ఈ వ్యక్తిది ముడతలుపడ్డ పల్చటి నల్లటి శరీరం. దాని కింకా జీవితంలో పేచీ వున్నట్లులేదు కోతికీ ఆదిమానవుడికీ మధ్య వొకప్రాణి వుండేదట. ప్రాచీన మానవశాస్త్ర పరిశోధకులకి అది యింత వరకూ లభ్యంకాలేదు. ఆ ప్రాణిసంతతి వాడు, ఈ వ్యక్తి రాత్రివర్షంలో ఖాళీగా పాక కనబడితే వొచ్చాడు. అభ్యంతరం లేకపోతే వుంటాడు, నాలుగు రోజుల పాటు మధ్య నా అభ్యంతరం దేనికి? అంగీకారానికి కొంతస్వార్థం లేకపోలేదు

వాడు ఆ పాకలో రాత్రిళ్ళువుంటే దొంగ భయం వుండదు.

వాడే దొంగేమో? అర్ధరాత్రి నన్నే మన్నా చెయ్యడుకదా...

కాని వాడు అల్పుడు; అర్భకుడు. సృష్టికర్త, తినిపారేసిన పుల్లిస్తరాకు. జంతుజాలం దిగవిడిచిన అంతిమచిహ్నం. సంఘం వూడ్చిపారేసిన మన్నుపుట్ట. మృత్యువు వాడిచుట్టూ వుచ్చుపోసింది. ఇక లాగటం తరవాయి

ఆ వ్యక్తి నింకేమీ ప్రశ్నించలేదు. వాడికి తల్లి దండ్రులు, కుటుంబం, కొంప లేవా? వాడు మట్టిలోంచి రిక్షాతో సహాపుట్టాడు. అందులోనే కాపరం, అందులోనే చావు. మట్టిలో కలిసి పోతాడు. వాడి రక్తంలోంచి మరో ఎర్రనిపువ్వు పుట్టి వికసిస్తుంది. అది రిక్షాఘట్టం, రాజఘట్టంకాదు.

వాడి ఆలోచన ముగిసింది. ఆకలేసి నప్పుడే వాడి ఆలోచన చుట్టపీకతీశాడు. నిప్పులేదు. అగ్గిపుల్లి గీశాడు. ఆకలేస్తే నిప్పుతింటాడు. వెడుతున్నాడు. వెళ్లాడు. నేలమీదపడ్డ యెర్రపువ్వు రిక్షాచక్రం కింద నలిగింది.

ఇందాక వున్నాడు, ఇప్పుడులేడు. రిక్షాచక్రాల జాడలు, నలిగినపువ్వు, గాలిలో కలిసిన చుట్టనుతీసి, అంతే వాడి వునికికి నిదర్శనాలు అంతే జీవితం.

ఆర్ధికవేత్తలు ఎవడు సామాన్య మానవుడు? అని అడుగుతున్నారు. నాకింక సందేహంలేదు. వీడే ఈ రిక్షావ్యక్తి కాయకష్టంచేసి, అలసిన సామాన్యప్రేక్ష

కుని వినోదంకోసం చిత్రాలు తీస్తున్నాం అంటున్నారు సినిమా వ్యాపారులు. అది మధ్యతరగతివారి భ్రాంతి. వాడు వినోదించడు. వాడిబ్రతుకే వినోదం. వేరే వినోదాలకి సమయంలేదు, వోపికలేదు. సినిమాహాళ్లముందు వందలాదిగా రిక్షాలు పడివుంటాయి. రిక్షావాళ్ళందరూ వాటిమీదనో కిందనో పడివుంటారు. మన్ను వారి వెండితెర, మట్టిలో పురుగులు వారి అభిమాన నాయికా నాయకులు. రిక్షాయెక్కేవారు వారి దర్శకులు. అణాలబేరం వారి కథావస్తువు.

ఆఫీసుటైము కాగానే యీ వింత ఆలోచనలు ముగిశాయి నా పొట్ట నింపుకోడానికి నేనూ బయలుదేరాను.

*　　*　　*

ఆ సాయంత్రం నేను యింటికి వొస్తుండగా మా వీధిచివర వొక పెద్ద గుంపుచేరింది. పెద్దలు పిన్నలు వొకరిద్దరు స్త్రీలు, వొక పోలీసు—మధ్యలో ప్రొద్దున మా యింటిముందు చూసిన రిక్షావాడు వున్నారు ఏదేనా ప్రమాదం జరిగిందేమో చూద్దామని నేనూ గుంపులో దొరబడ్డాను. మనుషులు, చెమట, వేడి వూపిరి, వింతధ్వనులు చుట్టుముట్టాయి. గాయపడిన మనిషిగాని, రక్తంగాని కనపడలేదు. అందరూ వింతగా చూసేవారే. విషయం యేమిటో చెప్పరు. పోలీసు ప్రక్కనే వో డవాలీ బంట్రోతు వున్నాడు. అతన్ని ఏమిటనిఅడిగాను, అతను సమాధానం చెప్పలేదు.

"అవుతే ఏంరా వొకమనిషి యెక్కువ బరువా? ఇద్దరుమనుషులెక్కువ బరువా" అని అడిగాడు రిక్షావాణ్ని "ఒకరే యెక్కువ బరువు" అన్నాడు వాడు. అందరూ విరగబడి నవ్వారు. 'పిచ్చోడా పిచ్చోడా' అంటూ పిల్లలు వాణ్ని దుయ్యబట్టారు.

నవ్వడానికి బలమైన కారణంఉంది. "పిచ్చివాడు" అనుకోవడంలో తప్పులేదు. ఇద్దరు మనుషులకంటే, ఒకరే యెక్కువ బరువన్నది సృష్టికీ, ప్రకృతికీ విరుద్ధం యూక్లిడ్, న్యూటన్, రామానుజమ్ మొదలైన గణితశాస్త్రజ్ఞులు ముక్కుమీద వేలువేసుకోరూ, యీ "మేధావి" చేసిన సూచనకి! రెండురెళ్లు నాలుగన్నది స్వయంప్రకాశమైనసత్యం. మేధావులున్నా లేకపోయినా, దేవుడున్నా లేకపోయినా, సృష్టి అనంతంలో కలిసిపోయినా ఆ సత్యానికి చలనంలేదు. అల్లాగే ఒకటికంటె రెండు బరువన్నది. కాని వాడు యీరోడిన్ "మేధావి"రెండు కంటే ఒకటి బరువంటే విజ్ఞానశాస్త్రం లోకజ్ఞానజగత్తు విస్తుపోక చేసేదేముంది? నవ్వుతారు, దుయ్యబడతారు, యిది పాకిందంటే నలుగురూ ఏకమై తంతారు. ఈ సామాన్య మానవుడు యిల్లాంటి అసామాన్యమైన సిద్ధాంతాన్ని అనాయకసంఘం నెత్తిని రుద్దుతాడా?

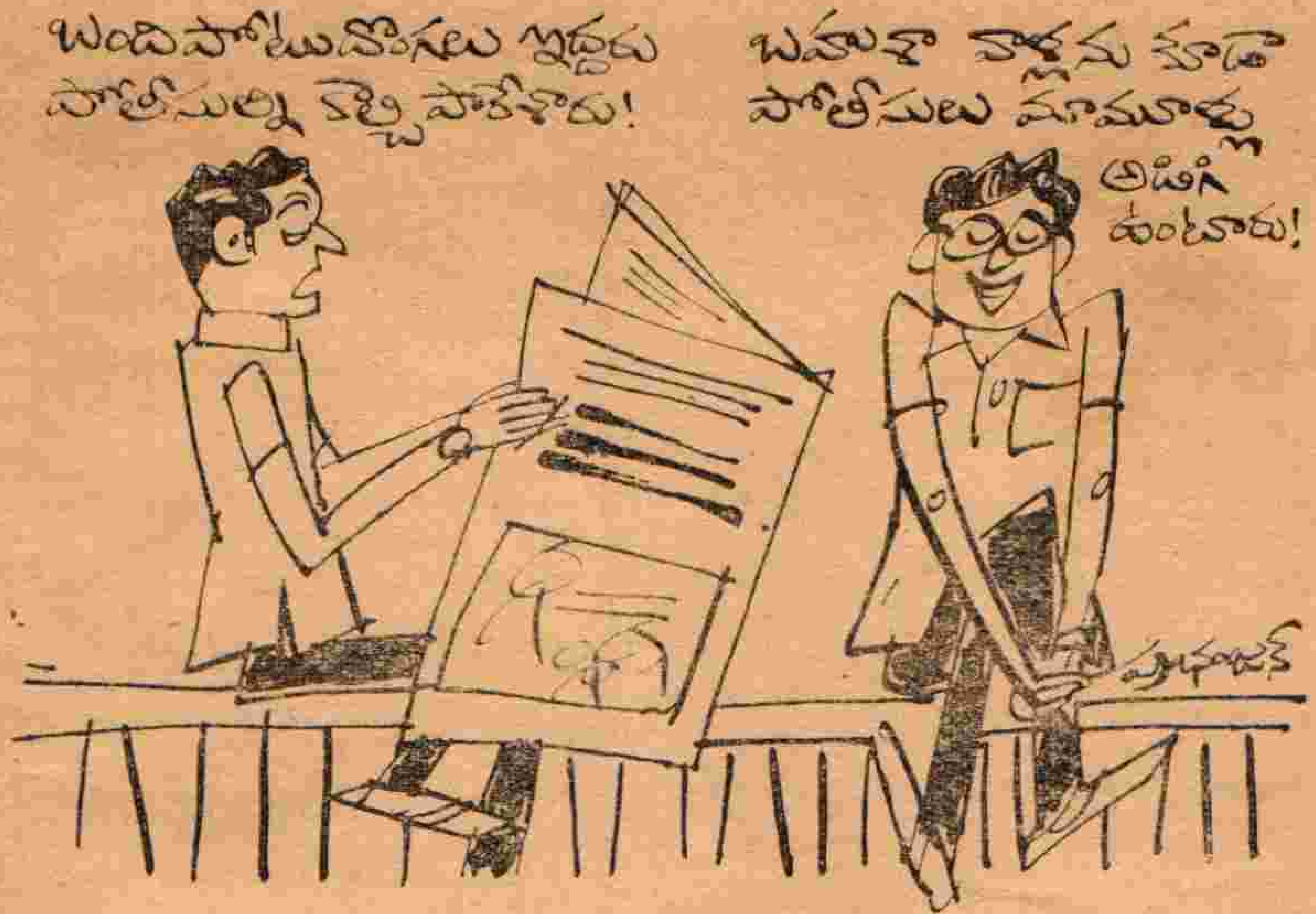

దవాళీ బంట్రోతు ధైర్యంగా ముందు కొచ్చి, "అది యెల్లాగో కొంచెం చూపించరా" అని రిక్షావాణ్ని సంబోధించాడు. ప్రశ్న, సమాధానం వింతగానేఉన్నాయి. నా కుతూహలం ఎక్కువైంది ఒక పెద్ద మనిషి అగ్గిపుల్లకోసం అటూ ఇటూ చూస్తున్నాడు. అగ్గిపుల్ల ముట్టించి, ఆయన్ని దూరంగా తీసికెళ్ళి యిదంతా ఏమిటని అడిగాను.

గంటక్రితం ఫ్యాక్టరీ యజమానిభార్య, పనిపిల్లను తీసుకుని బజార్లోకి బైలుదేరారుట. మరో రిక్షా కనబడక చిన్నపిల్లే కదా ఫరవాలేదనుకుని యిద్దరూ వాడి రిక్షాలో యెక్కారుట. పనిపిల్లకి పది పదకొండేండ్లుంటాయిట. అమ్మగారి కాళ్ళముందు కింద గంపతోసహా కూర్చుందిట. రక్షావాడు వాళ్ళిద్దరినీ హాయిగా సునాయాసంగా మోసేశాడుట. మార్కెట్లో సరుకులు కొనుక్కుని గంప పిల్లనెత్తినపెట్టి, ఇంటికి పంపించి, యజమానురాలు ఒక్కర్తీ రిక్షాలో బయలుదేరిందిట.

ఫ్యాక్టరీదాటి వారి బంగాళా చేరువలోకి రాగానే రిక్షా పైకి వొదిలెయ్యడం ఆవిడ రోడ్డుమీద పడిపోవడం, ఫ్యాక్టరీ జవాన్లు నలుగురూ వొచ్చి ఆవిడను ఒక జట్కాలో ఎక్కించి ఇంటికి పంపడం, రిక్షావాణ్ణి నిలేసి సంజాయిషీ అడగడం అదీ జరిగింది.

రిక్షావాడు ఆమెను పడెయ్యాలనే పడేశాడని, గుంపు తీర్మానించింది. ఈ తీర్పుకి ప్రబలమైన కారణాలున్నాయా?

వున్నాయి. రిక్షావాడొకప్పుడు ఆ ఫ్యాక్టరీలో పనిచేశాడు. ఏ కారణంచేతనో వాణ్ణి పనిలోనుంచి తీసివేశారు. ఇన్నాళ్ళకి వాడు యజమాని భార్యపై పగ సాధించాడు. 'ఓపికలేక పట్టుజారి వొదిలేశాడంటారా ? అబ్బెబ్బె యీరిక్షావాండ్ల సంగతి మీకు తెలవదండి. వీళ్ళు ఎంతకేనా సాహసిస్తారు. అంత వోపికలేని వాడు అమ్మగారు పనిపిల్ల యిద్దరూ వుండగా పడెయ్యలేకపొయ్యాడూ అంతే కాదండోయ్. వెళ్ళినకొద్దీ లోతుంది. ఆ పనిపిల్లకీ వాడికీ ఏదో చుట్టరికం ఉండదనా మీ ఊహ ? చూడండిచిత్రం—ఆ పిల్ల దిగింతర్వాతే, అందులో ఫ్యాక్టరీ దగ్గర్లో. యింకా ఏమిటి మీ సందేహం. ఒక్కమనిషే ఎక్కువబరువట. అదంతా ఏమిటో తెలుసాండి. ఆవిడది స్థూల కాయం...అదంతా, ఎగతాళన్నమాట. వినండి వాడి సమాధానం.'

అంటూనే చుట్ట అవతల పారేసి దవాలి బంట్రోతు వెనక్కి ఆసామీ జారబడ్డాడు. ఇద్దరికంటె వొకరెల్లా ఎక్కువ బరువో యిప్పుడు చెప్పమన్నారు. రిక్షావాడు తలతడిమి చూసుకున్నాడు. చేతులు నలుపుకున్నాడు, దిగులుగా నా కేసి చూశాడు. "అర్నడగండి" అన్నాడు నాకేసి చూపిస్తూ.

"రిక్షామోసింది నువ్వైతే ఆర్నడగడం ఏందిరా ?" అని రెండు మూడు కంఠాలు రొకాయించాయి.

"నే నెట్టాంటివోణ్నో" అన్నాడు రిక్షావాడు. నలుగురిలోనూ, నేనెల్లాగో అయిపొయ్యాను. వాణ్ణిగురించి నాకేం తెలుసు ? దేవుణ్ణిగురించి నాకెంతతెలుసో వాణ్ణిగురించి అంతే. దీనికంతా నేను మధ్యస్థం అనుకోరుగదా ... సమాధానం చెప్పకపోతే, పోలీస్‌స్టేషన్‌కి నడవమన్నారు.

వాడికి సమాధానం తట్టినట్లుంది. "చెప్పనాండి ఆపిల్ల మట్టంగా గంపతో నడుంగా కూకున్నప్పుడు, అమ్మగోరు కదలగండా, కుదిమట్టంగా కూకుండిపోయినారు. అటుయిటు కదల్టానికి లేదుగా మరీ...ఊగిసలాడ్డానికి లేదుగా మరి—రిచ్చా, సమ్మగా కదలకుండా పోద్ది. ఆ పిల్ల దిగేసరికి, ఆరొక్కరేగా. ఓ స్వేచ్ఛ ! ఎనక్కి ముంగలకి సూత్తం. ఊకిసలాడతం పట్టు ఏడకపుద్ది? అంతుకని అరిద్దరూ వుండప్పుడు లాగడమే సుకం," అన్నాడు జనం విరగబడినవ్వారు. అది తర్కాని కతీతమైన అనుభవం, రిక్షాలాగుతేగాని తెలవదు. ఆధునిక విజ్ఞానశాస్త్రం పురోగమిస్తోంది నిన్న అవునన్నది యివాళ కాదనడానికి ఆధారాలు దొరుకుతున్నై. కొన్ని శతాబ్దాలపాటు సూర్యుడుభూమిచుట్టూ తిరుగుతోందని నమ్మినప్రజ, యిదిమాత్రం ఎందుకు నమ్మకూడదు? కాంతి తిన్నగా సూటిగా, గీట్లుగా ప్రవహిస్తుందంటారా? సూర్యుడి దగ్గరగా రాగానే, కాంతికిరణం

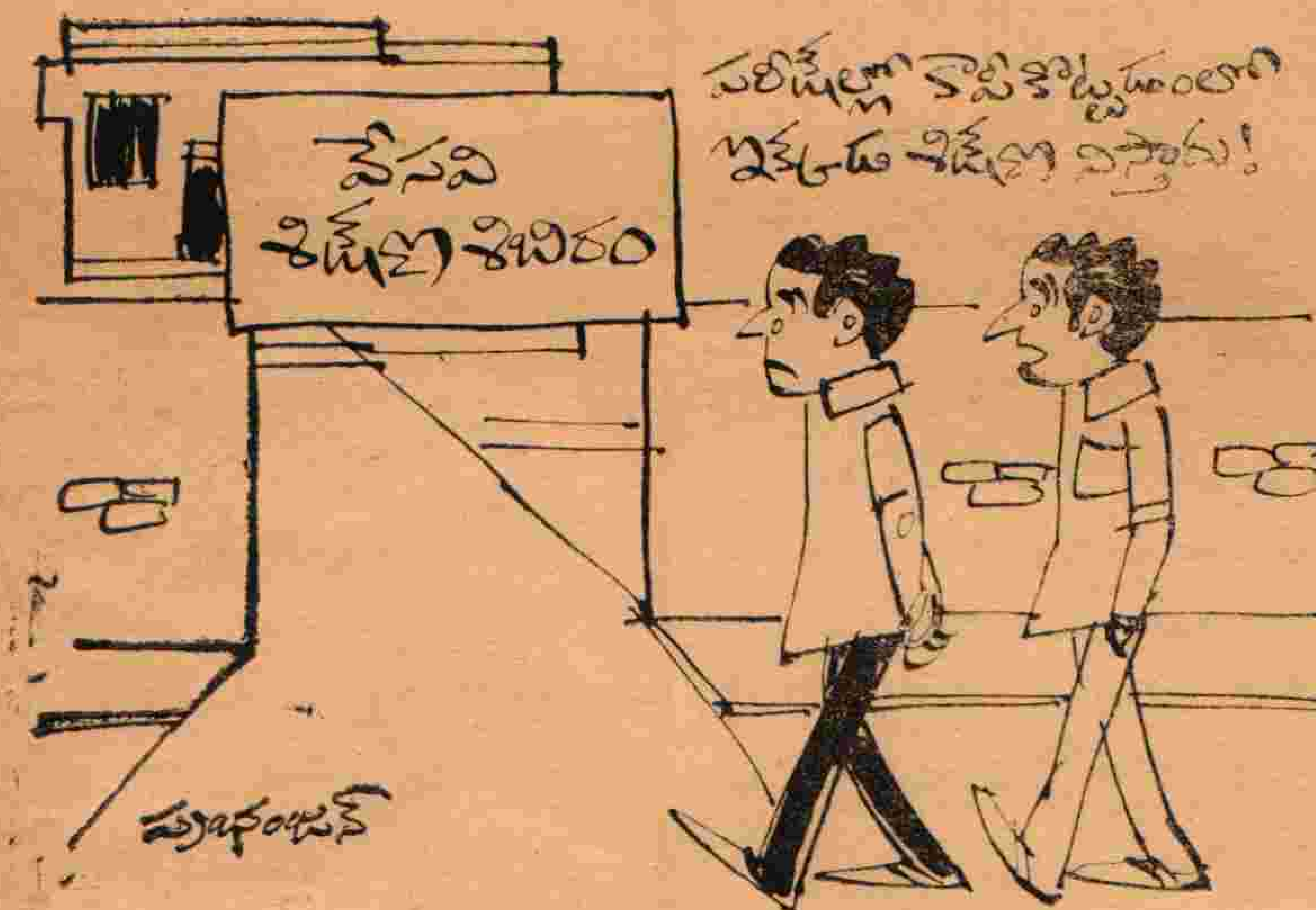

వొంకర తిరుగుతుంది. స్థలం, లుంగలు చుట్టుకున్న పాముకిమల్లే వంకర తిరుగుతుంది. ఇక్కడనుంచి బైలుదేరితే, విశ్వంఅంతా చుట్టి ఎప్పటికైనా యిక్కడికే చేరుకుంటాం. అనుభవించే వ్యక్తిని బట్టి సత్యంయొక్క స్వరూపం మారుతూంటుంది. ఈ రిషావాడి అనుభవం యిది. ఇందులోని స్వారస్యం ఐన్‌స్టయిన్‌వంటి శాస్త్రజ్ఞుల కర్థమవుతుంది.

జనంలో కొందరు వాడుచెప్పింది రైటన్నారు. పగసాధించడం వాడి వుద్దేశమైతే, రిషాచక్రం వూడకొట్టుకుంటాడా ? లైటు బ్రద్దలుకొట్టుకుంటాడా, గంటలా మోగించే మువ్వలు పోగొట్టుకుంటాడా ? అని అడిగారు.

పోలీసుకు, దవాలీ బంట్రోతుకు నమ్మకం కుదరలేదు.

"రిషా ఎవరిది ?" అని ఎవరో అడిగారు.

"వాడిదేట —సొంతంట" అన్నారు

రిషాకి లైసెన్సు ఏది ? లేదు, పోలీసుకు ధైర్యం చిక్కింది. వూడినచక్రం రిషాకి బిగించమన్నారు. వాడు బిగించాడు. ఫ్యాక్టరీ యజమాని బంగళాకి నడవమన్నారు. జనం పల్చబడ్డారు. మెల్లిగాజారుకున్నారు. దవాలి బంట్రోతూ పోలీసూ ముందు, వెనక నేనూ, మధ్య వూగిసలాడుతూ రిషా బంగళాకేసి బైలుదేరాం.

రిషా కొని లాభంచెయ్యాలన్న నా సంకల్పం సన్నగిల్లింది. లైసెన్సు యిందాక అంచనా వెయ్యలేదు. దానికి దీపం, గంట, రిపేర్లు చాలా తంతు వుంది. నడిపేవాడికి జబ్బు చేస్తే, మందు

యజమాని యిప్పించాలా? ప్రమాదం జరిగితే, నేరస్థుడు లాగినవాడా? యజమానా? వాడి అపస్మారకానికి యజమాని ఎల్లా బాధ్యుడు? ఇదంతా గందరగోళంగా తోచింది.

యజమాని బంగాళాకి చేరుకున్నాం. ఆయనా యీలోగా ఆరాలు తీశాడు. ఈ రిక్షావాడు పనిచేసింది, వారి ఫ్యాక్టరీలో కాదట. మరోఫ్యాక్టరీలో నట. అమ్మగారికి ఏ విధమైన ప్రమాదమూ జరగలేదు, వాణ్ణి వొది లెయ్యండి, అని డవాలీ బంట్రోతుకి వుత్తరువు చేశాడు. అమ్మగారు పందిట్లో నిలబడి వున్నారు. పో అన్నట్లు సంజ్ఞ చేశారు. పోలీసు ''ఈసారి వొళ్ళుదగ్గర పెట్టుకొని నడుపుతూండు'' అని గర్జన చేసి రిక్షాని ఒక్క కుదుపు కుదిపి చక్కా వెళ్ళాడు.

ఆ కుదుపుతో, రిక్షాచక్రం మళ్ళా వూడింది. ఆ చక్రం, రెండుఆకుల నడుమ చిక్కుకున్న ఎర్రపువ్వు కింద పడింది. రిక్షావాడు ఆ పువ్వునితీసి, దులిపి అమ్మగారి దగ్గరకొచ్చి చేతిని చాచాడు—''ఇదండి'' అన్నాడు పువ్వు తీసుకోమని. ఆవిడ కళ్ళు సంతోషంతో మెరిసినై తనకోసం అనుకుని.

''నీకేం భయంలేదు పోరా'' అంది ఆవిడ, ఆపువ్వుని తీసుకోబోతూ. ''ఆపిల్ల తల్లోదండి'' అన్నాడు రిక్షావాడు. ఆవిడ కనుబొమ్మలు చిట్లించింది. దూరంగా అరుగుమీద పనిపిల్ల ఏదో సర్దుతోంది. పరుగెత్తుకుంటూ వెళ్ళి రిక్షావాడు ఆ పువ్వుని ఆ పిల్లకిచ్చాడు.

''భద్రం పూలే పారేసుకున్న దానవు, రేపు మొగుణ్ణేం పెట్టుకుంటా'' అని నవ్వి వెనక్కి వచ్చి రిక్షాచక్రం బిగించుకుంటున్నాడు.

లైసెన్సు సంగతి జ్ఞాపకం వొచ్చింది గావును, పోలీసు మళ్ళా వచ్చాడు. లైసెన్సు డబ్బుకి నేను హామీ యిచ్చి అతణ్ని పంపివేశాను. రిక్షా ఎక్కడ ఎక్కమంటాడోనని చరచరా నడుచుకుంటూ వొచ్చేశాను. నా అభిప్రాయం వొకటి తప్పని ఋజువైంది. ఏదేనా కావచ్చు గానీ, రిక్షావాడు సామాన్య మానవుడు మాత్రంకాడు